

Kommunale utfordringer – kommunal tilpasning og statlig styring

Eivind Dale

TBU 12. desember 2024

En kjent og varslet krise

Høy prisvekst og høye renter har vært kjent

Redusert finanspolitisk handlingsrom har vært varslet

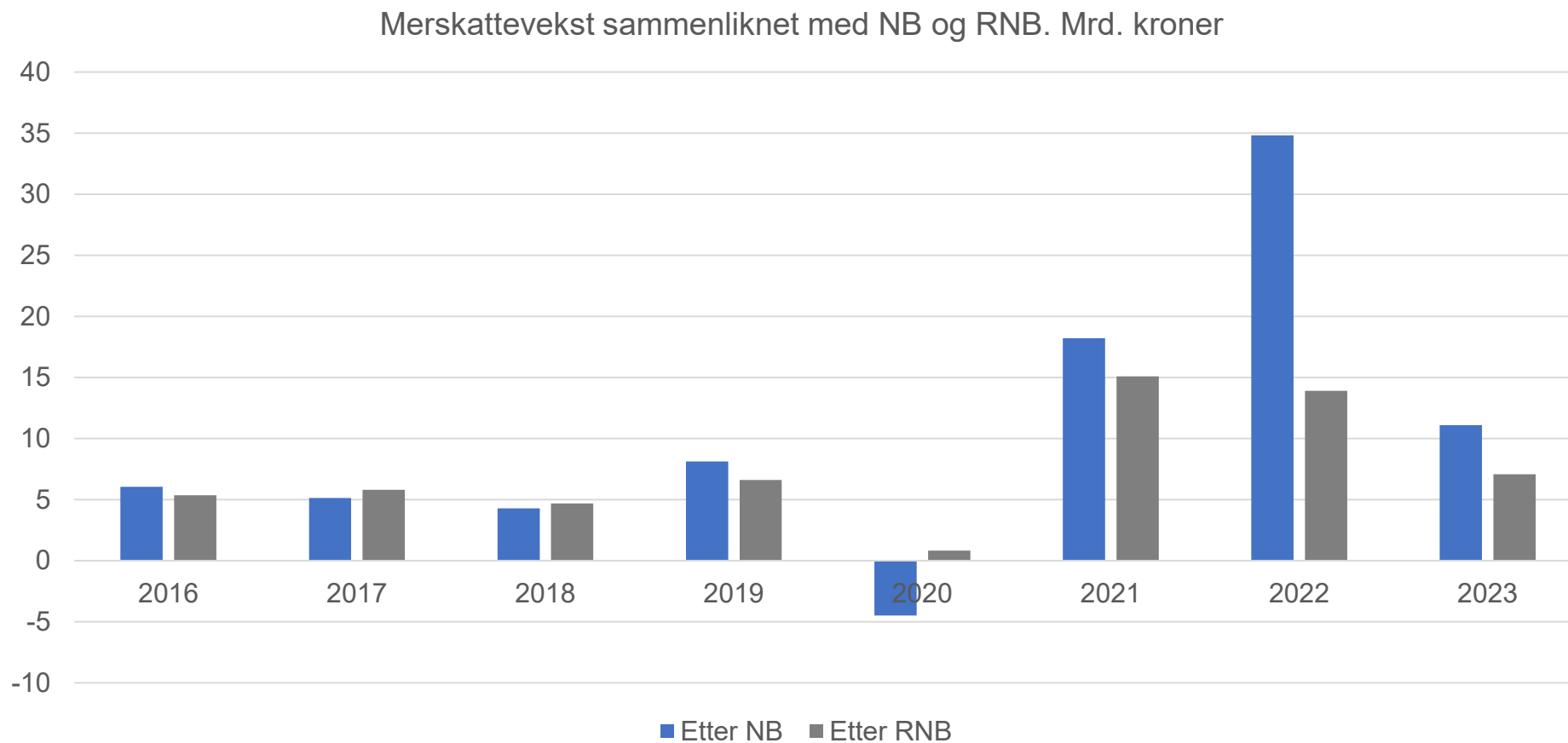

Men kommunene har blitt «reddet» av ekstra skatteinngang

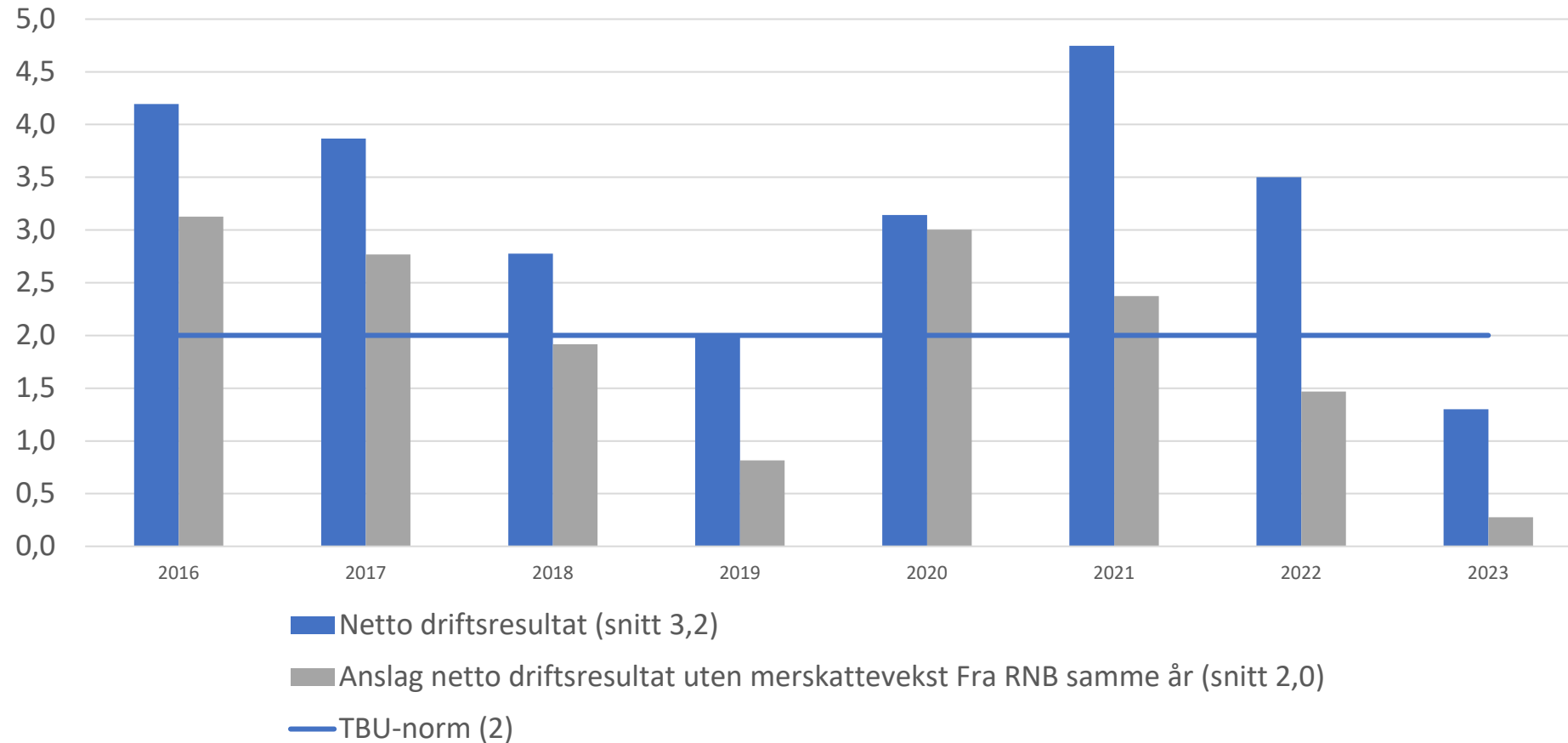

Merskattevekst

Merk inndragning av rundt 12 mrd. i rammetilskuddet i RNB 2022

Har merskatteveksten kamouflert omstillingsbehov?

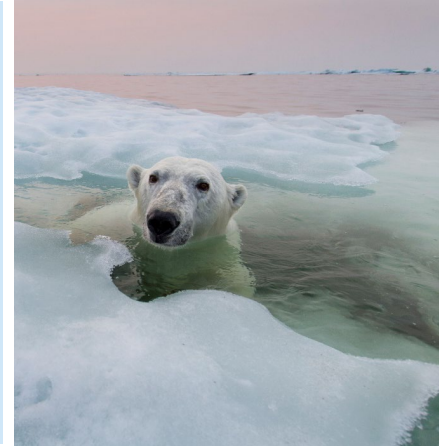
Utfordringer framover

Demografi
og økonomi

Digitali-
sering

Klima og
natur

Grønn
omstilling

Migrasjon

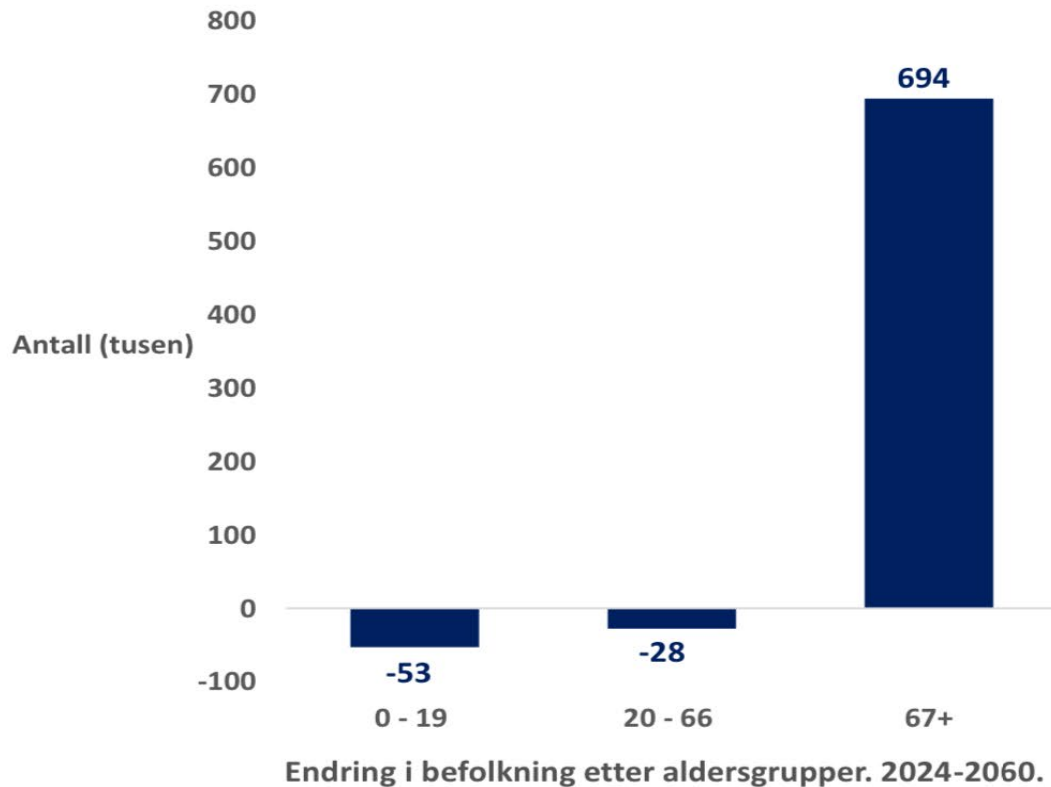

Sikkerhet
og
beredskap

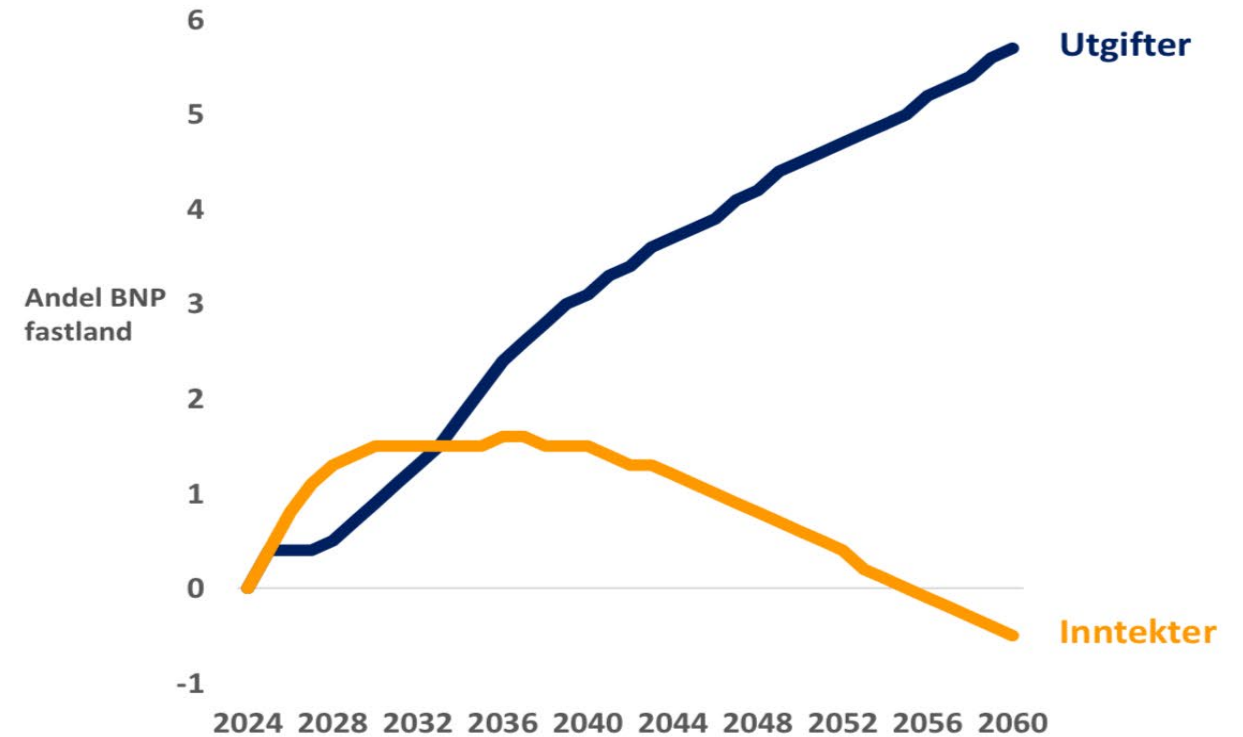

Perspektivmeldingen

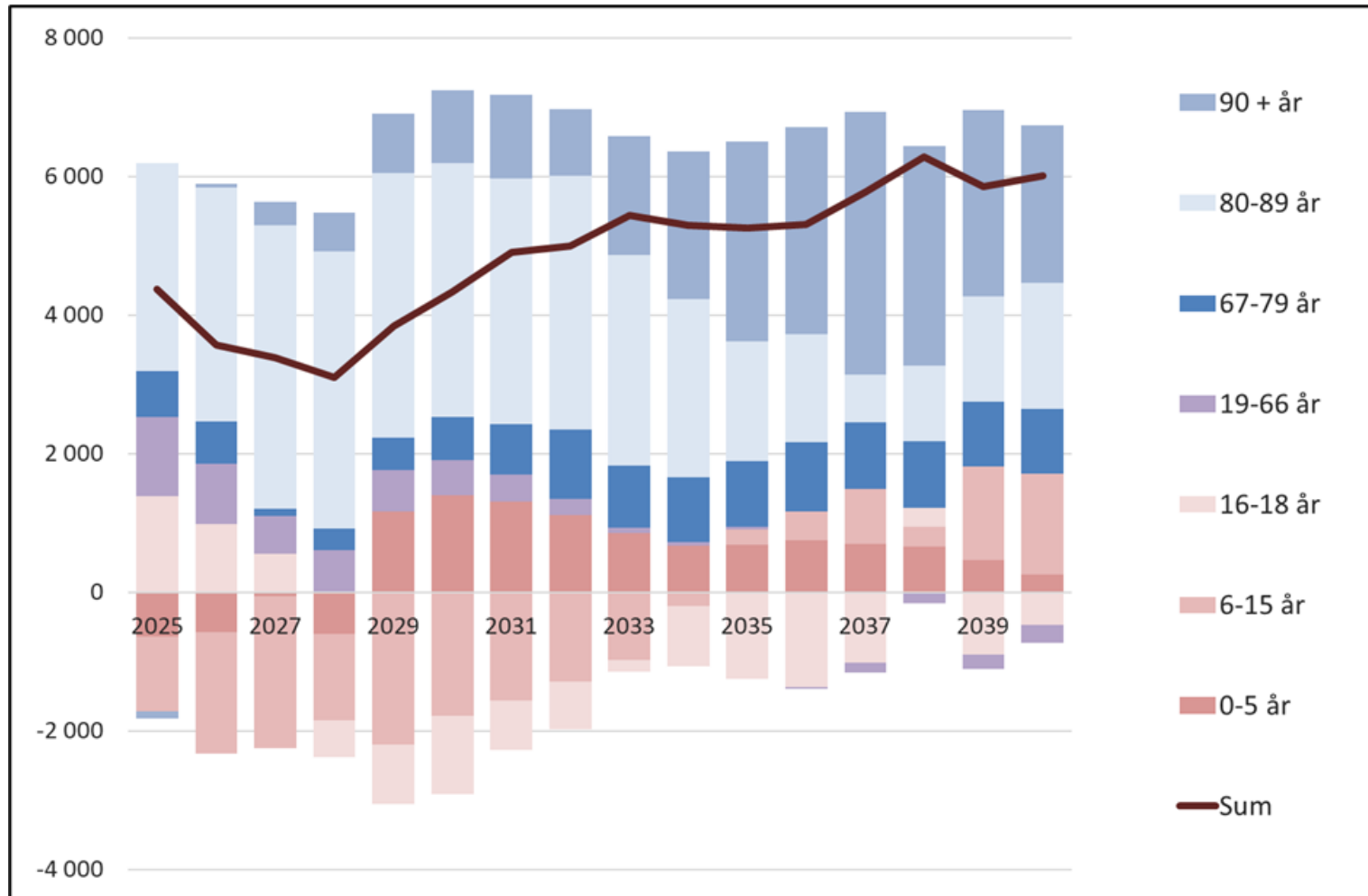
Færre i arbeidsdyktig alder –knapphet på arbeidskraft

«Haikjeften» -over tid høyere vekst i utgifter enn inntekter

Merutgifter til demografi vil øke (mrd. kroner)

- Investeringer?
- Eiendomsskatt?

Tre kommunale grep for å møte utfordringene

1

Mer effektiv drift

2

Vri ressurser fra unge til eldre

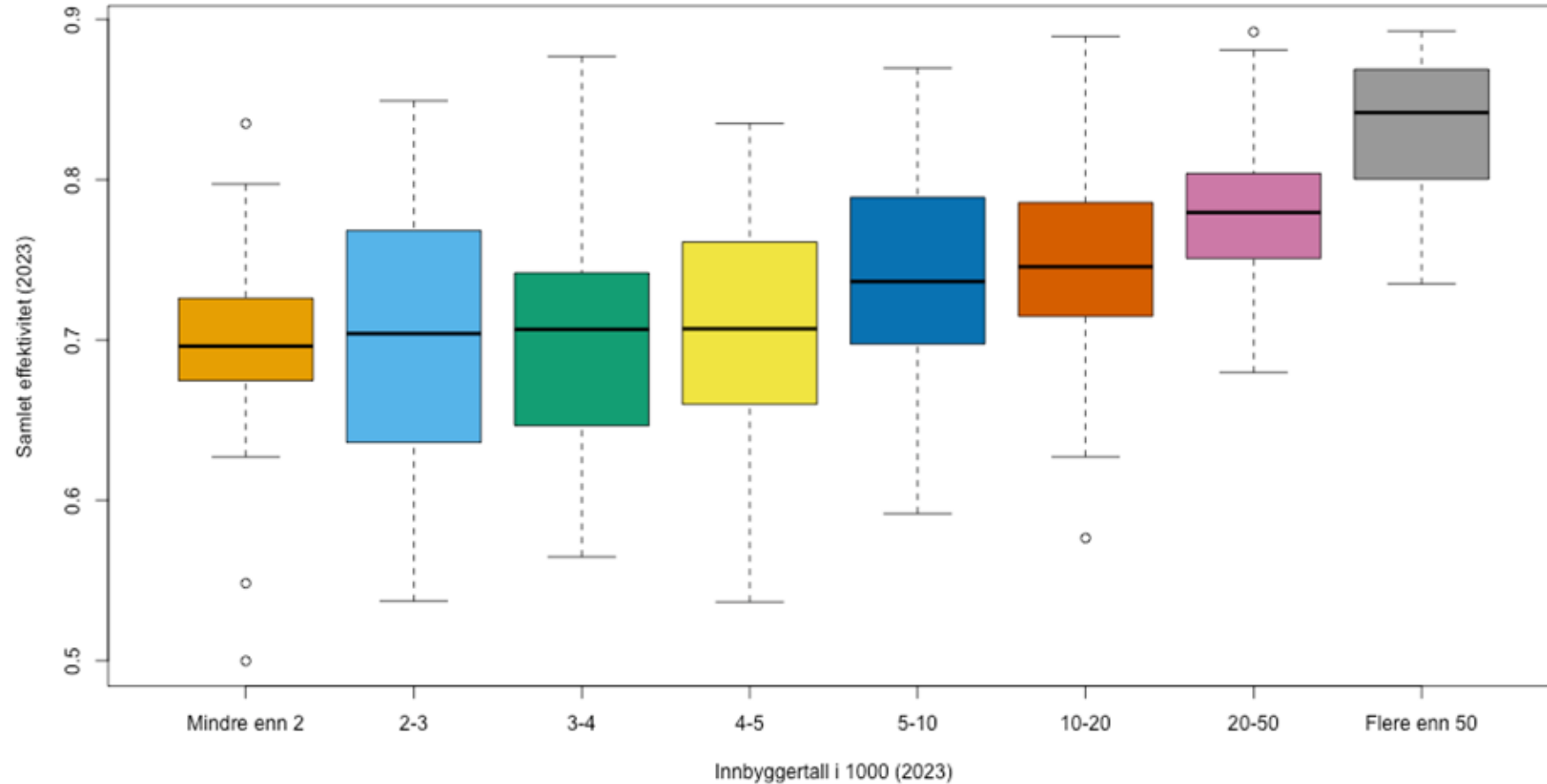
3

Utvikle pleie- og omsorg

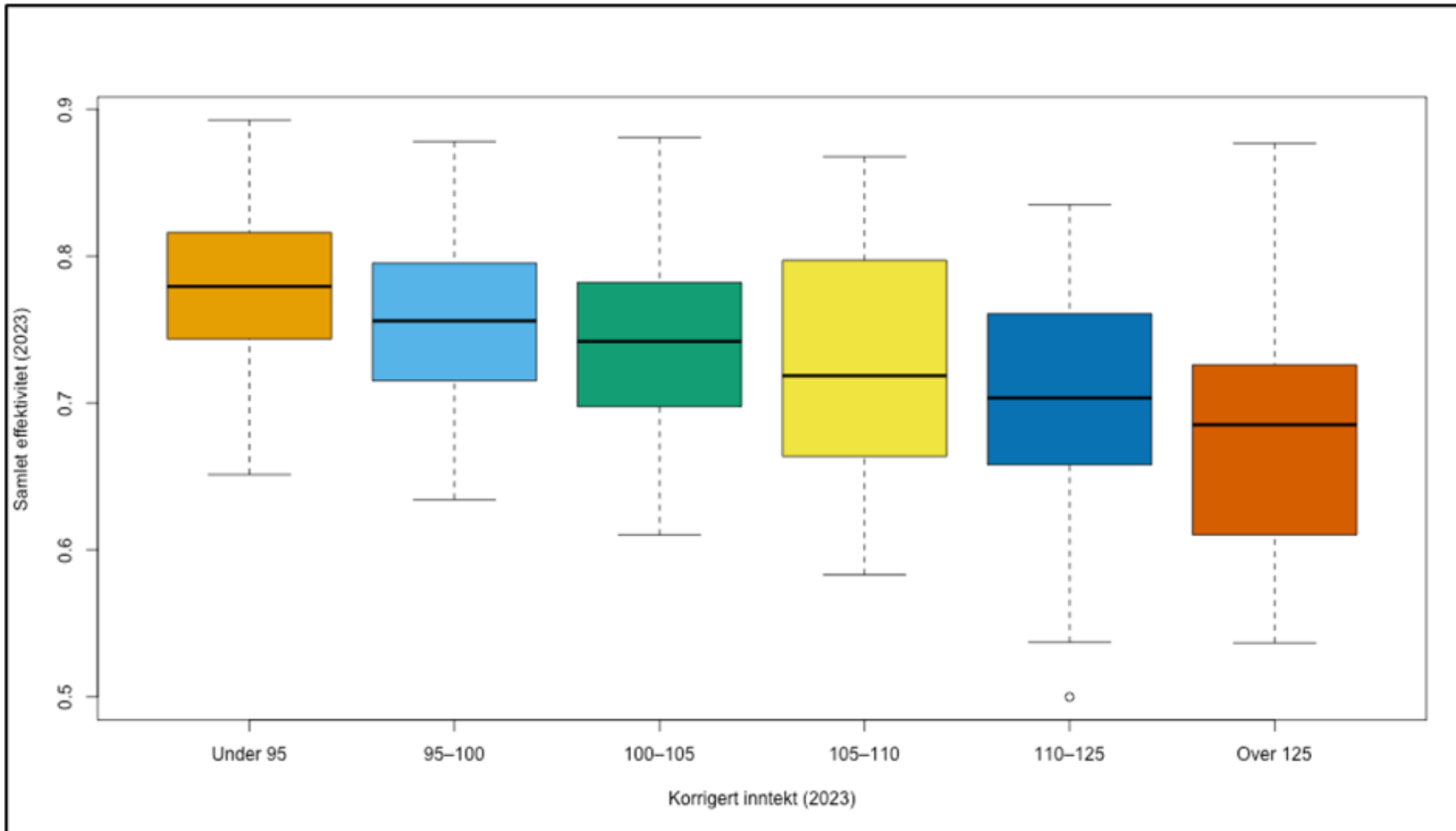
Store forskjeller i effektivitet (I)

Kommunene gruppert etter antall innbyggere, 2023

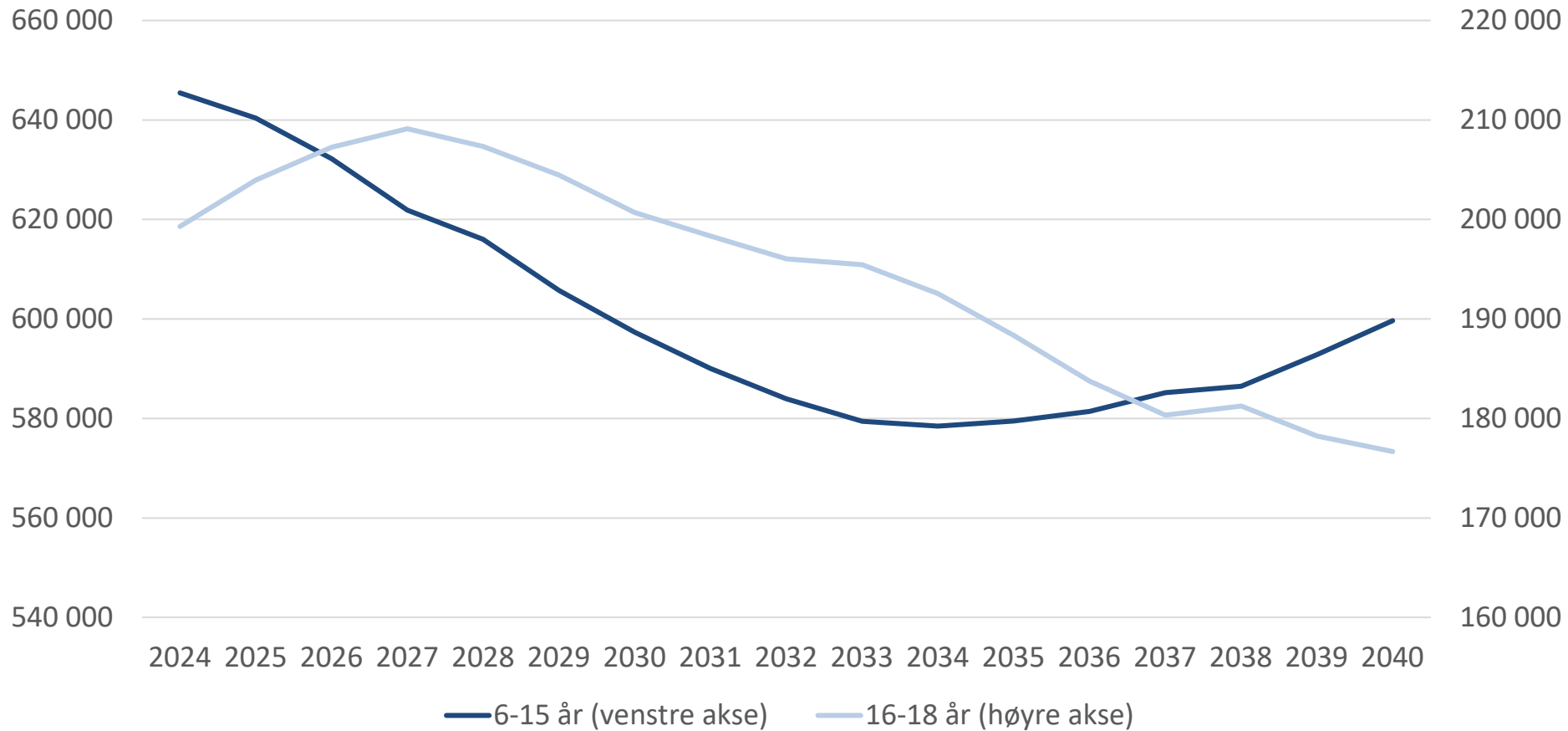

Store forskjeller i effektivitet (II)

Kommunene gruppert etter korrigert inntekt, 2023

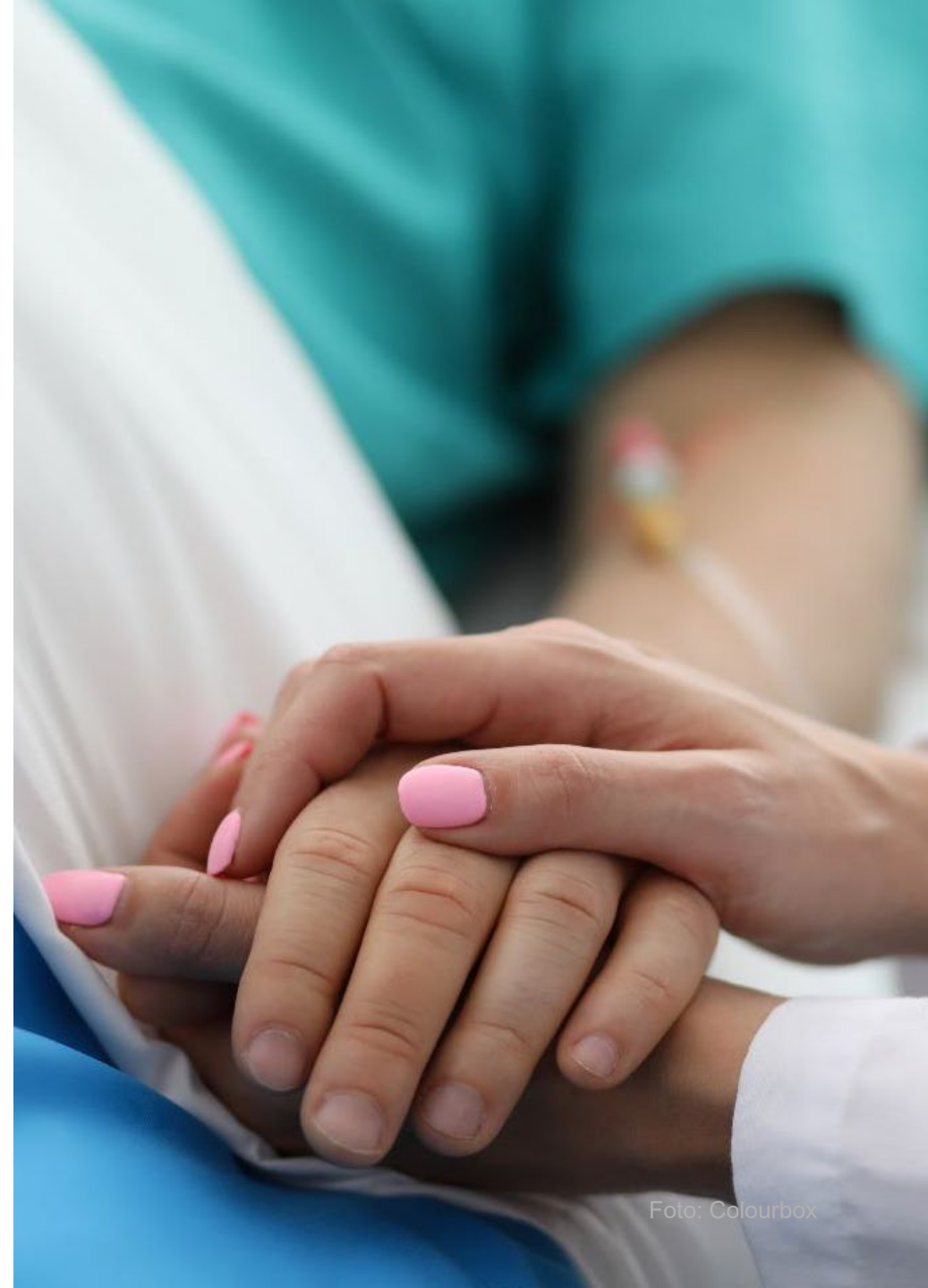
Elevtallet går ned

Utvikling av pleie og omsorg

- Redusere behovet (forebygging, folkehelse)
- Hvor mye skal kommunen gjøre?
(sivilsamfunnet)
- Strengere prioritering (tildelingspraksis)

- Utvide arbeidsstyrken (inkludering, integrering)
- Utnytte eksisterende arbeidskraft bedre
(sykefravær, arbeidstid, organisering, ledelse)
- Erstatte/effektivisere arbeidskraft (boformer, velferdsteknologi)

Helheten....

”
Summen av alle
enkeltinteresser er
ikke til det beste
for samfunnet
som helhet. ”

Statsminister Stoltenberg i
intervju med Morgenbladet
2011

- For høy ressursbruk – og mangel på arbeidskraft vil være kostnadsdrivende
- Sterkere styring av en sektor vil svekke de øvrige
- Vanskeligere å tilpasse ressursbruk til lokale forhold – f.eks. å ivareta sammenheng mellom tjenester

Redusere “detalj”-styring ?

10:09 lør. 9. nov.

VPN 91 %

Leder & kommentar

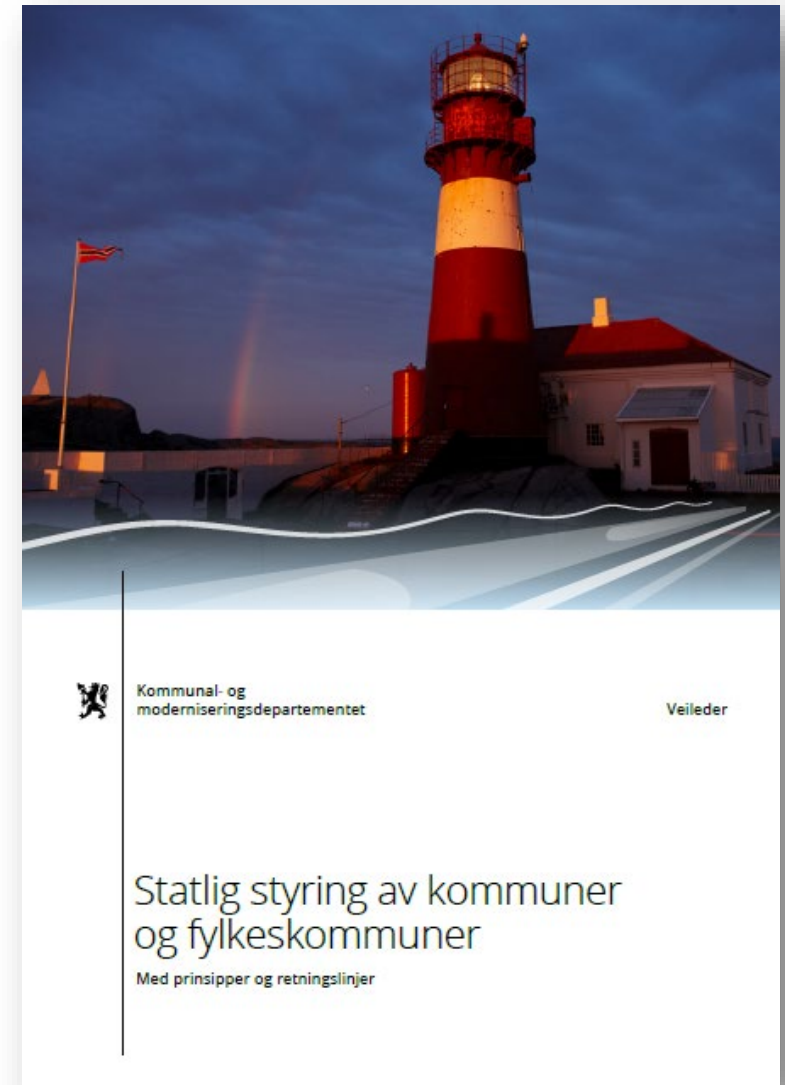
Leder

Bra med byråkratisk ryddesjau.
Start med normen for lærertetthet!

Individuelle rettigheter

- «Vi har ikke funnet noen stor økning i individuelle rettigheter i vår lovgjennomgang, med unntak av på opplæringsområdet» (DFØ)
- «... vurdering av et alternativ med å lovfeste bare en plikt for kommunen til å sørge for tilbud om den aktuelle tjenesten» (KDD)

Bør i hvert fall ikke innføre *nye* rettigheter

09:50 ons. 4. des. VPN 68 %

Leder & kommentar

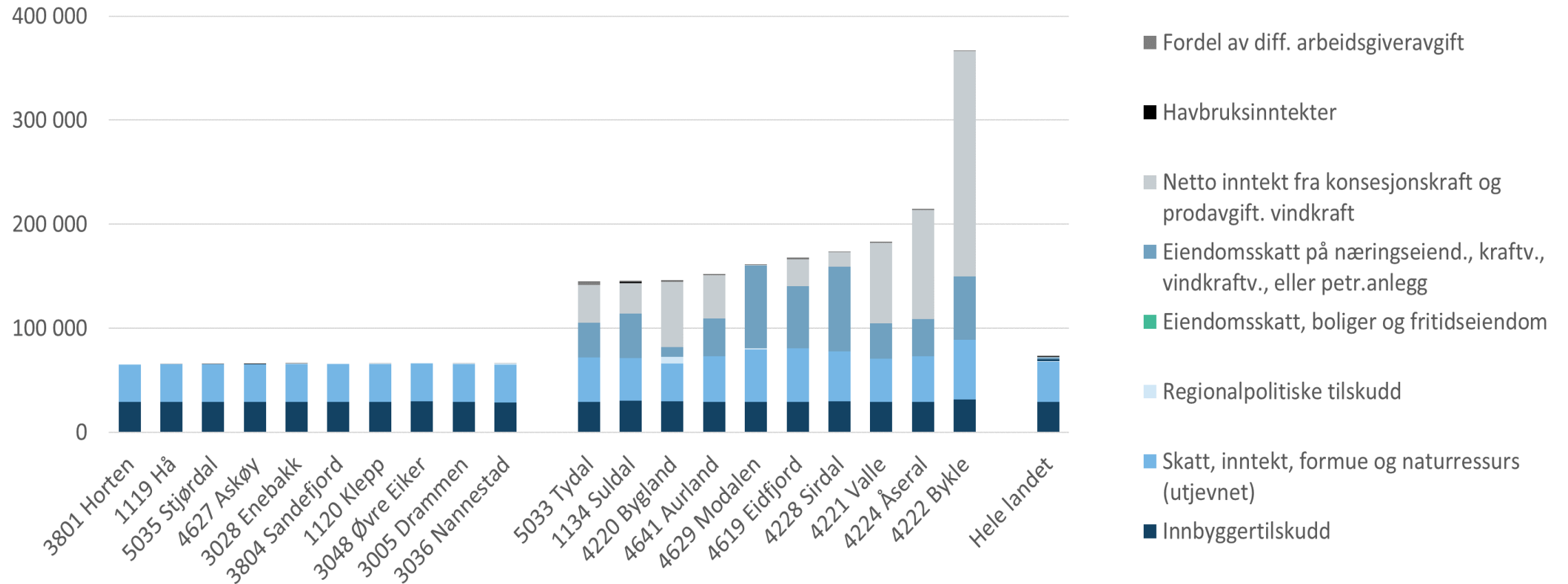
Leder

Ikke vedta rett til helsehjelp når kapasiteten mangler

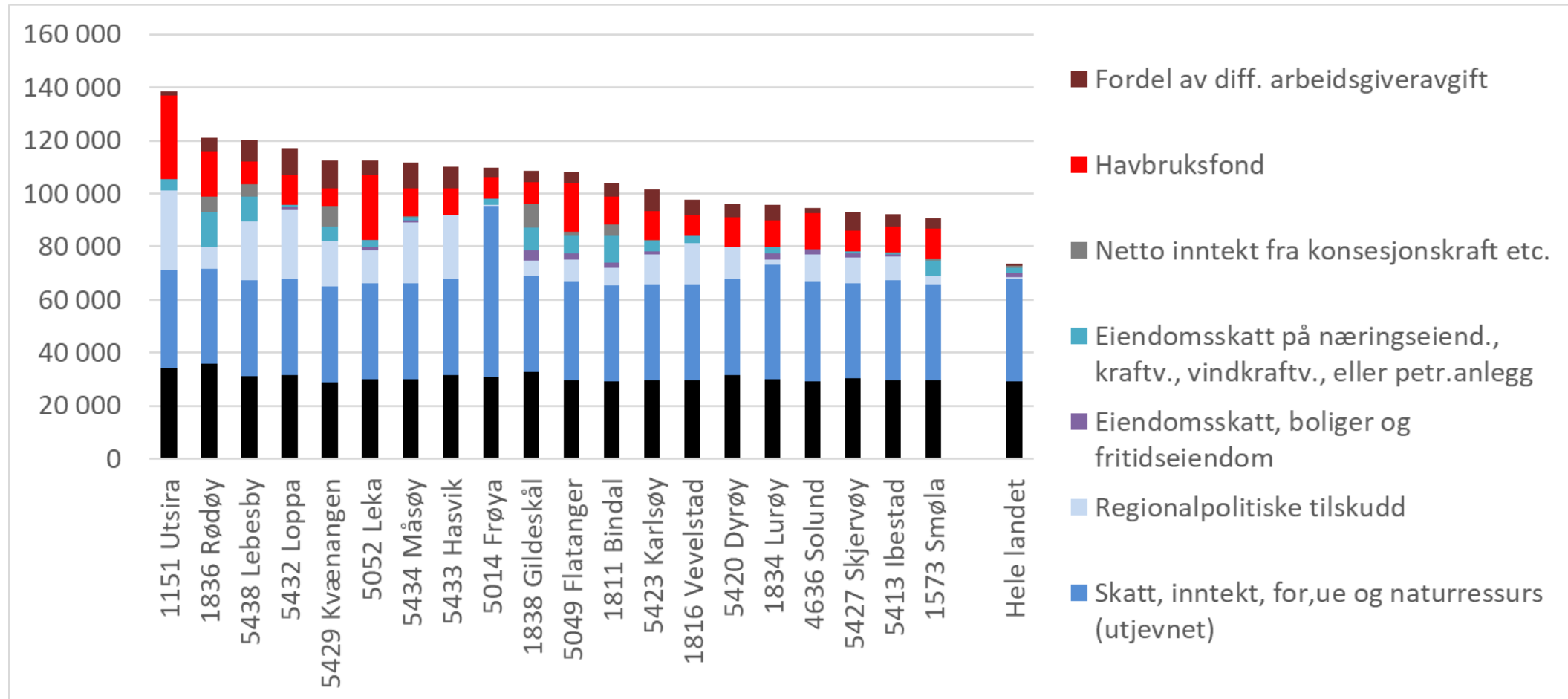
Store forskjeller i inntektsnivå (I)

Kommunene med høyest og lavest korrigerede inntekter

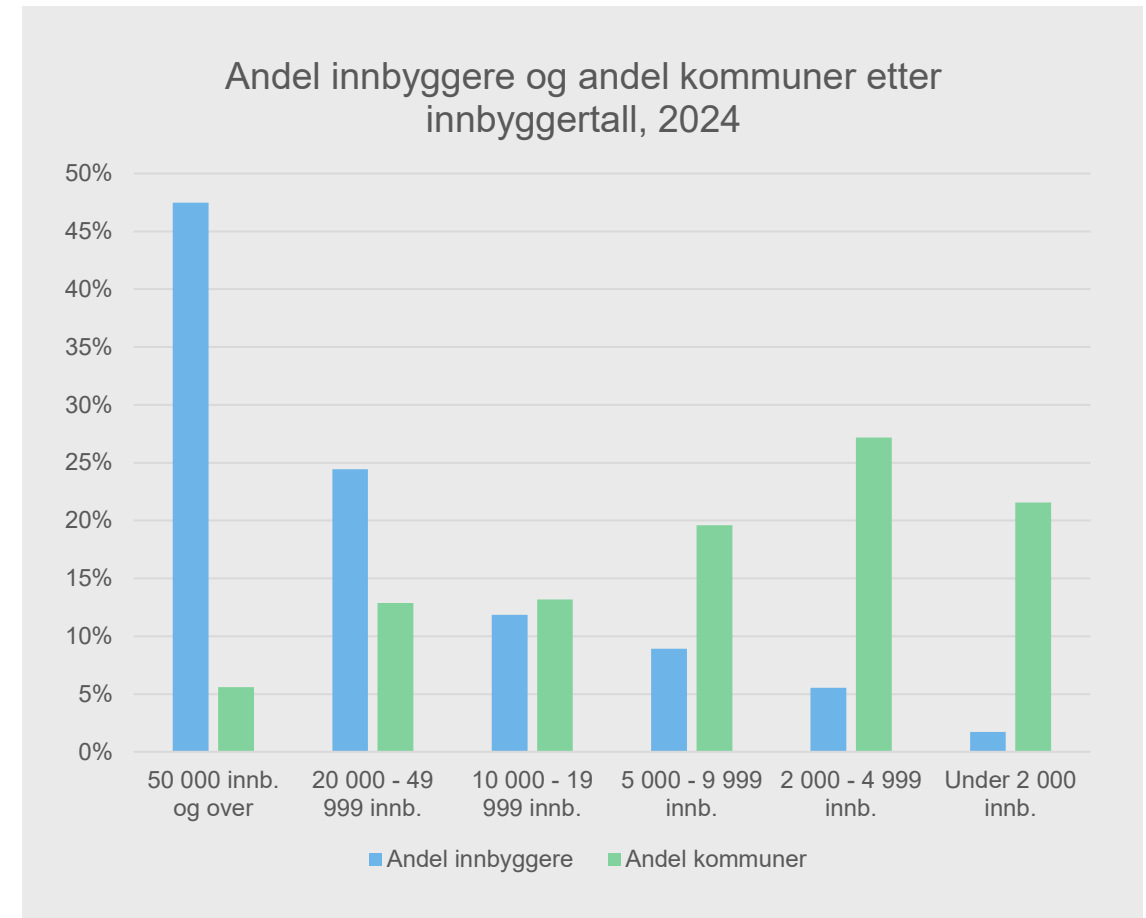
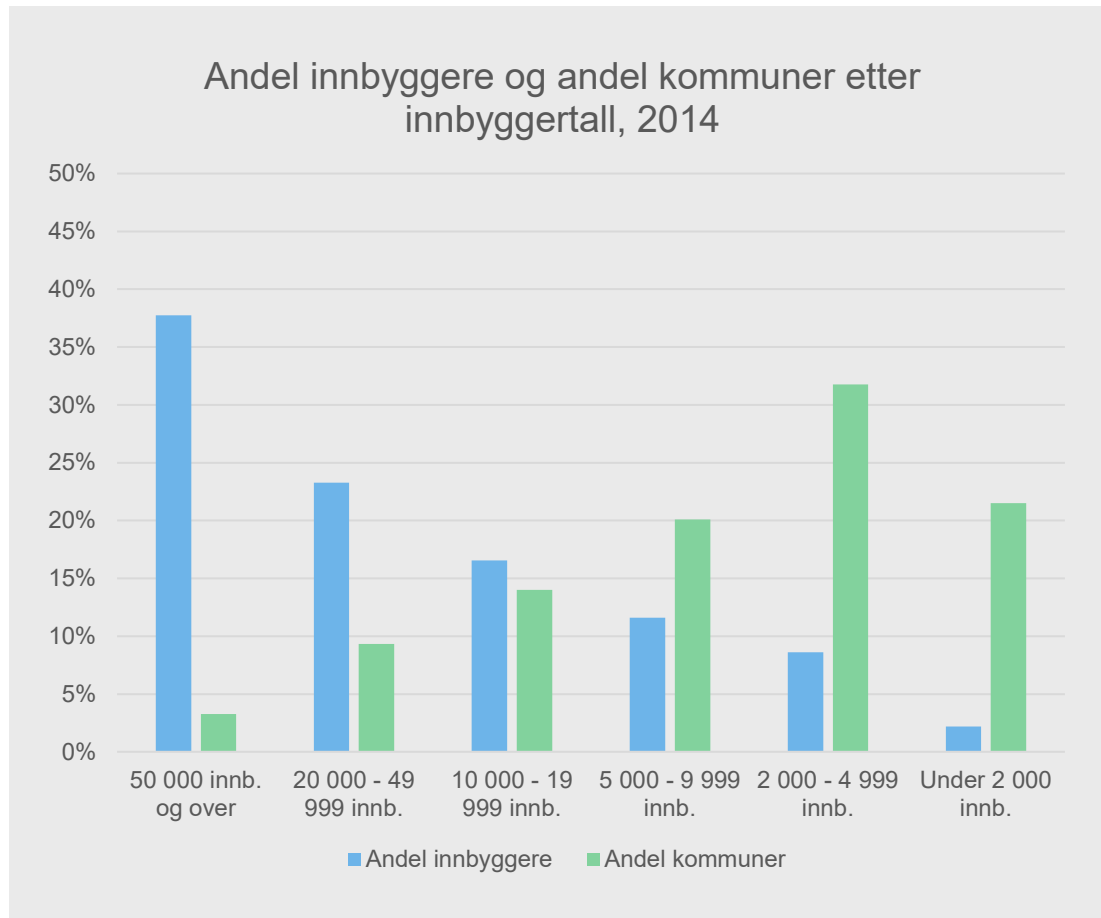

Store forskjeller i inntektsnivå (II)

20 komm. m/ høyest havbruksinnt./innb. (sortert etter korr. frie innt.)

Kommunereformen ga økt «strek» i laget

Summen av kommunale vedtak for stor....?

- dobling av antall hytter
- dobbelt så mye areal til hytter som til boliger

Norske kommuner må trolig kutte kraftig i planene sine om hytteutbygginger dersom vi skal nå klimamålene. Her fra Hemsedal.
Foto: Tor Arne Andreussen

Kommunenenes hytteplaner rommer en utslippsbombe

Norske kommuner planlegger å tredoble arealet som brukes til hytter. Det går ikke om vi skal nå klimamålene. Nå vil Barth Eide at flere gjør som han.

Stine Barstad

Denne har jeg gledet meg til å få siden før påske, sier klima- og miljøminister Espen Barth Eide.

I hånden holder han en fersk rapport fra Miljødirektoratet. Den beskriver hvordan vi kan få ned klimagassutslippene som

- Det må betydelige innstramminger til dersom vi skal ha sjans i havet til å nå netto null, sier direktør Ellen Hambro i Miljødirektoratet.

Direktoratet har sammen med Landbruksdirektoratet, NVE og Statens vegvesen laget rapporten om hvordan vi kan nå dette 2030-målet.

De siste 30 årene har vi bygget

Slik fordeler utslippene fra arealbruk seg:

■ Skog ■ Dyrket mark ■ Aktivt beita innmark
■ Åpen og tresatt utmark ■ Vann og myr

Klimautvalget 2050

«I kapittel 6 påpeker utvalget at det er behov for sterkere statlig styring av arealpolitikken både til lands og til havs. Utvalget mener det er hensiktsmessig at staten gir klare krav om at kommunene skal bidra til at målene skal nås og at staten i større grad styrer kommunene i retning lavutslippssamfunnet»

Sterkere statlig styring av arealpolitikken?

- Eksterne virkninger
- Langsiktige virkninger
- Asymmetrisk eller ufullstendig informasjon

(jf Naturrisikoutvalget)

Kommunal- og distriktsdepartementet

Staten sier nei til utbygging

Staten sier nei til å bygge boliger på Avtjerna langs E16 mellom Skui og Sollihøgda. Dermed mister Bærum et fremtidig utbyggingsområde på 2.700 mål.

Boligbygging

■ Morten Gisle Johnsen

Det gedigne Avtjerna-området ble første gang lagt inn som Bærum fremtidig boligreserve i kommuneplanen i 1999. Nå faller prosjektet helt ut etter at Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) fattet vedtak i innsigelsessaken mot kommuneplanens arealdel for perioden 2017–35 (se faktaboksen).

Departementet understreker i vedtaket at boligbygging av Avtjerna er i strid med statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging og regional plan for areal og transport i Oslo og Akershus.

Bærum har heller ikke behov for disse arealene innenfor planperioden, står det i vedtaksbrevet som er undertegnet av kommunal- og moderniseringsminister Nikolai Astrup (H).

– Fundamentet er borte

Departementets avgjørelse har langvirkende konsekvenser for Bærum arealdisponering i tiår fremover.

– Dette er en god avgjørelse. Avtjerna har lenge ligget inne som en fremtidig boligreserve for Bærum fordi man så for seg en ny togstasjon i området i tilknytning til Ringeriksbanen. Nå er den stasjonen ute og da falt fundamentet for dette prosjektet helt ut, sier Venstres leder av planutvalget Eirik T. Bøe.

Bærum ordfører Lisbeth Hammer Krog (H) ser annerledes på saken:

– Dette er et uheldig vedtak. Men jeg leser brevet fra departementet som en åpning for at Avtjerna igjen kan komme inn i kommuneplanens arealdel når et tilfredsstillende kollektivtilbud kan presenteres. Nå må forsk-

▲ Avtjerna er navnet på det neste 5 kilometer lange skogsområdet på nordsiden av E16 mellom Skui og Sollihøgda. Hoveddelen av boligområdene er tenkt fra ovenfor Bjørum sag og oppover.

FOTO: KARL BRAANAAS

nings- og universitetsmiljøene og grunneierne i området jobbe videre med å finne gode løsninger for dette prosjektet i fremtiden. Vi snakker tross alt om boligutvikling etter 2040, sier ordføreren.

Innenfor markagrensen?

Avtjerna har ligget inne som en viktig arealreserve i Bærum, med planlagt utbygging først etter at store områder som Sandvika og langt på vei også Fornebu er utbygd om et par tiårs tid fra nå. Grunneiere i området har presentert planer om «Sollihøgda plusby» med 30.000 beboere, 15.000 arbeidsplasser og selvkjørende kollektivtransport.

Avtjerna ligger i dag utenfor markagrensen, men slik trenger det ikke fortsette etter KMDs vedtak:

– Store deler av arealet vi her snakker om er viktige rekreasjons- og friluftsområder. Vi i Venstre vil nå ta initiativ for å få vurdert hvilke deler av dette området som bør legges under markaloven, det

fakta

Dette er vedtaket

► I medhold av plan- og bygningsloven § 11–16 andre ledd godkjenner ikke Kommunal- og moderniseringsdepartementet Bærum kommunestyres vedtak av kommuneplanens arealdel 4. april 2018, jevnfør vedtak 19. juni 2019, når det gjelder videreføring av arealer satt av til fremtidig boligbygging på Avtjerna. Arealene settes av til landbruks-, natur- og friluftsmål.

► Departementet ber om at kommunen tar endringene inn i plankartet og bestemmelsene, og kunnegjør planen i samsvar med plan- og bygningsloven § 11–15.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

vil si innenfor markagrensen, sier

▲ – Vi i Venstre vil nå ta initiativ for å få vurdert hvilke deler av Avtjerna som bør legges under markaloven, det vil si innenfor markagrensen, sier Venstres Eirik T. Bøe.

FOTO: KARL BRAANAAS

Eirik T. Bøe.

– Det er jeg helt motstander av, kvitterer Lisbeth Hammer Krog: – Departementet er tydelig på at Avtjerna er et landbruks-

natur- og friluftsområde (LNF) med mulighet for fremtidig boligutvikling, mener ordføreren.

mgj@budstikka.no

Kommunesektoren bør...:

Kreve større frihet i tjenesteproduksjonen

Akseptere sterkere styring av arealpolitikken

